

De nasjonale forskningsetiske komiteene

Deres ref.:

Vår ref.: 20/40

Dato: 29.11.2020

Høring forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora

Norges museumsforbund takker for muligheten til å gi innspill til revidering av de nasjonale Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora. Dette høringssvaret er i fellesskap utarbeidet av seksjon for forskning og styret i Norges museumsforbund. Etikk generelt og forskningsetikk er viktig for Norges museumsforbund, og det er derfor positivt at NESH oppdaterer de forvaltningsetiske retningslinjene. Museumsforbundets seksjon for forskning har de siste årene gjennomført flere kurs og seminarer med forskningsetikk som tema. I tillegg samarbeider Museumsforbundet med Norsk ICOM om utforming av utvidede etiske retningslinjer for museene. Forskning er ett av områdene som belyses i disse. Arbeidet til NESH er derfor direkte relevant for dette arbeidet. Vi takker også for NESHs engasjement i høringen av førsteutkastet til disse. Det arbeides nå med et revidert utkast som vil bli tilgjengelig for ny høring om kort tid. Vi oversender dette til orientering når det er klart.

Høringsnotatet er oversiktlig og lett tilgjengelig og innbyr til refleksjon. Det dekker mange ulike aspekter ved forskning og forskerrollen på en god måte, og vil bli et godt verktøy for refleksjon for forskere også i museene. Museumsforbundets styre og seksjon for forskning støtter hovedlinjene i forslaget. Vi har imidlertid noen konkrete innspill og forslag til utkastet.

En gjennomgående kommentar er at det tilsynelatende er et kunstig skille mellom «forskningsinstitusjoner» og «museer» slik retningslinjene er formulert. Vi vil understreke at både universitetsmuseene og museene underlagt Kulturdepartementet, Sametinget og andre departementer er viktige forskningsinstitusjoner som får stadig flere ansatte med doktorgrad. Kulturdepartementets forskningsutvalg har nylig lagt frem sin rapport som inngår i arbeidet med den nye museumsmeldingen. Den har tydelige anbefalinger for forskningen i museene fremover som er i tråd med Museumsforbundets syn på forskningens plass i museene. Vi ber om at dette utviskes i retningslinjene.

Ansvaret for forskningsetikken: På s. 6 hadde det vært ønskelig med en definisjon av hva som regnes som forskningsinstitusjon. Dette har direkte konsekvens for hvilke institusjoner som plikter å ha et redelighetsutvalg. Ettersom dette er hentet fra Forskningsetikklovens §5, kan det være en fordel å benytte lovens formuleringer.

Første og andre setning 3. avsnitt (første avsnitt på s. 6) kan derfor omformuleres til: Forskningsinstitusjoner er offentlige eller private institusjoner som har forskning som en av sine hovedoppgaver. Institusjonen har ansvaret for nødvendig opplæring av kandidater og ansatte i anerkjente forskningsetiske normer og at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer.

Museumsforbundet og Norsk ICOM utarbeider for tiden utkast til utvidede etiske retningslinjer for museene. Under punktet for forskning anbefales museene å etablere utvalg, gjerne i samarbeid med andre institusjoner, selv om de ikke er forpliktet etter loven.

Avgrensning og virkeområde: på side 7 i det innledende kapittelet om grunnleggende prinsipper savner vi en tydeligere grenseoppgang til det som betegnes som «andre former for kunnskapsproduksjon og andre aktiviteter», som ikke er forpliktet til å følge forskningsetiske normer. Der kunne det med fordel vært brukt eksempler for å tydeliggjøre budskapet. Dette er et viktig aspekt for museenes arbeid.

Kollegiale forhold, side 11, punkt A) 2.: Det siste avsnittet omtaler faglig bedømmelse av andres arbeid. Vi mener dette med fordel kan løftes frem som et eget punkt. Dette er en tematikk som for tiden er under sterk debatt, og som krever særskilt integritet og aktsomhet.

Vi foreslår derfor et punkt 3 innskutt her, med tittel: Faglig bedømmelse av andres arbeid. *Denne type bedømmelse, enten det dreier seg om fagfelleevaluering av artikler o.l. eller vurdering av prosjekter, skjer ofte anonymt – begge veier. Åpenhet er et begrep som bør problematiseres i denne sammenheng.*

På side 11 foreslår vi også et lite tillegg (i kursiv): *«Forskere skal holde saklighetsnormer i hevd, som for eksempel kravet om å unngå tendensiøse gjengivelser av andres synspunkter, eller kravet om ikke å holde unna funn som svekker egne hypoteser».*

På side 29 foreslår vi følgende tillegg (i kursiv): «*Ingen eier historien, men også ved forskning på avdøde mennesker gjelder krav om respekt, dokumentasjon og etterrettelighet.*

På side 30 foreslår vi et tillegg (i kursiv): «*Et viktig prinsipp i forskningen er at de samme krav stilles til alle forskere uavhengig av tittel, kjønn eller etnisk opphav, men i forskning på kulturelle og sosiale grupper er det spesielt viktig å respektere og opparbeide kunnskap om lokal kontekst og sosiale forhold.*

Kulturelle og sosiale grupper: Som forskningsinstitusjoner er museene, i tillegg til norsk lovverk, forpliktet av internasjonale konvensjoner, ICOMs etiske regelverk samt regler og retningslinjer for ulike deler av virksomheten. Dette regulerer en rekke forhold knyttet til museenes kjerneoppgaver, som forskning i museer, innsamling og samlingsforvaltning, ansvar for å bekjempe kulturarvskriminalitet samt ivaretagelse av urfolks rettigheter og museenes ansvar for medvirkning og overfor ulike typer samarbeidspartnere. NESH oppfordres til å sikre at også de nasjonale forskningsetiske retningslinjene er i tråd med disse internasjonale retningslinjene og forpliktelsene.

Kulturhistoriske kilder, side 31 under punkt C) 32.

Den immaterielle kulturarven er også viktig for forståelse av både samtid og fortid. Det bør nevnes spesifikt, og det må legges særlig vekt på utøvernes rett til å forvalte sin egen praksis. I tillegg må det utvises særskilt varsomhet i forhold til hvordan forskningen formidles og forskningsmaterialet brukes i ettertid, for eksempel i forhold til kommersielle interesser.

Forslag til formulering:

Immateriell kulturarv omtales som praksis, fremstillinger, uttrykk, kunnskap, ferdigheter samt tilhørende instrumenter, gjenstander, kulturgjenstander og kulturelle rom. Unescos Konvensjon understreker at det er opp til utøverne selv å bestemme hva som er deres immaterielle kulturarv. Forskning på immateriell kulturarv må derfor ta ekstra hensyn til utøvernes rett til å forvalte sin egen praksis, og utvise særskilt aktsomhet i forhold til hvordan forskningen formidles og forskningsmaterialet brukes i ettertid.

ICOMs etiske regelverk, og flere av de nevnte konvensjonene Norge har forpliktet seg i forhold til, omhandler også kulturarvsmateriale som utsettes for, eller tidligere har blitt utsatt for, ulovlig utførsel, innførsel eller handel med kulturgjenstander. I dag benyttes disse ofte til å finansiere krigshandlinger i etniske og politiske konflikter som del av en svart økonomi. Forskere og forskningsinstitusjoner i og utenfor museene kan komme i

berøring med disse tendensene og markedene. Forskning på denne type kilder trenger derfor et etisk rammeverk som må forholde seg til disse konvensjonene. Dette gjelder særlig forskning på gjenstander og materiale uten kjent proveniens og opphav. Vi har de senere årene i økende grad sett at ødeleggelse eller plyndring av kulturarv brukes aktivt i konflikter. Det har ført til at FN har vedtatt resolusjoner som gir nye folkerettslige forpliktelser som Norge har stilt seg bak, og som også gjenspeiler seg i FNs bærekraftmåls delmål 16. Vi mener dette må gjenspeiles tydeligere i de etiske retningslinjene NESH nå utformer.

Uavhengighet i undervisning: I retningslinjenes punkt 35 kan forskerens ansvar, som ligger implisitt i setningen «All undervisning skal skje i tråd med forskningsetiske prinsipper og grunnleggende normer om sannferdighet og respekt for menneskeverdet», med fordel løftes opp i overskrift og postulat sammen med uavhengighet.

Uavhengighet i forskningen: Punktene 36, 37 og 38, som omtaler uavhengighet og styring av forskningen samt forholdet til oppdragsgivere og finansører, er viktige også for museene. De er særlig viktig i en tid der myndighetene ønsker mer offentlig-privat samarbeid. Vi ser økende privat finansiering også av forskning i museene, og disse punktene blir viktige for partene i slike samarbeid.

Med vennlig hilsen

Cecilie Øien
styreleder

Jorunn Jernsletten
styreleder, seksjon forskning

Liv Ramskjær
generalsekretær

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og oversendes uten signatur.